

Obrazovanje u zemljama Trećeg svijeta

Radešić, Nicole

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:607573>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-26**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

NICOLE RADEŠIĆ

OBRAZOVANJE U ZEMLJAMA TREĆEGA SVIJETA
Završni rad

Pula, 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

NICOLE RADEŠIĆ

OBRAZOVANJE U ZEMLJAMA TREĆEGA SVIJETA

Završni rad

JMBAG: 0303066753, redovni student

Studijski smjer: Marketinško upravljanje

Predmet: Ekonomska sociologija

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomije

Znanstvena grana: Ekonomska povijest

Mentor: doc.dr.sc. Saša Stjepanović

Pula, rujan 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Nicole Radešić, kandidatkinja za prvostupnicu ekonomije i turizma ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____ 2020. godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Nicole Radešić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „Obrazovanje u zemljama trećega svijeta“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____2020. godine

Potpis

SADRŽAJ

UVOD	1
1. ZEMLJE TREĆEG SVIJETA.....	3
1.1. POJAM ZEMALJA TREĆEGA SVIJETA	3
1.2. PROSTORNO IDENTIFICIRANJE ZEMALJA TREĆEG SVIJETA I NJIHOVA OSNOVNA OBILJEŽJA.....	5
2. OBRAZOVANJE U ZEMLJAMA TREĆEG SVIJETA	9
2.1. POVEZANOST OBRAZOVANJA, GOSPODARSTVA I SOCIJALNOG NAPRETKA	9
2.2. OBRAZOVNE PRILIKE U ZEMLJAMA TREĆEG SVIJETA	11
2.3. OBRAZOVANJE U ZEMLJAMA TREĆEG SVIJETA.....	13
2.4. ODABRANI PRIMJERI OBRAZOVNIH SUSTAVA ZEMALJA TREĆEG SVIJETA.....	16
2.4.1. OBRAZOVNI SUSTAV BRAZILA.....	17
2.4.2. OBRAZOVNI SUSTAV NIGERIJE	18
2.4.3. OBRAZOVNI SUSTAV IRAKA.....	19
2.5. STATISTIČKA ANALIZA (NE)OBRAZOVANJA U ZEMLJAMA TREĆEG SVIJETA.....	21
3. TEMELJNA OGRANIČENJA I BUDUĆE SMJERNICE UNAPREĐENJA OBRAZOVNIH SUSTAVA ZEMALJA TREĆEG SVIJETA.....	24
3.1. OSNOVNI PROBLEMI I OGRANIČENJA OBRAZOVNIH SUSTAVA TREĆIH ZEMALJA	24
ZAKLJUČAK.....	27
LITERATURA	30
POPIS SLIKA	33
POPIS TABLICA.....	34
POPIS GRAFIKONA.....	35
SAŽETAK	36
SUMMARY	37

UVOD

Obrazovanje u zemljama trećega svijeta tema je ovog završnog rada. Pojam trećih zemalja u ekonomskoj misli i praksi, ali i šire, koristi se za obilježavanje nerazvijenih i slabo razvijenih zemalja svijeta. Samo porijeklo ovoga naziva ili termina potječe još iz razdoblja Hladnog rata, a danas se sve češće zamjenjuje terminom nerazvijenih zemalja ili slabije razvijenih zemalja svijeta.

Obrazovanje, razina siromaštva, ekonomski razvoj, socijalne prilike i slični pojmovi usko su povezani i međusobno uvjetovani. Razina gospodarskog razvoja uvjetuje socijalne prilike, a time determinira i stanje obrazovnog sustava te siromaštvo i socijalnu isključenost društva. S druge strane, obrazovanje je bitan činitelj gospodarskog razvoja, a time i socijalnih prilika te ostalih povezanih stanja.

Zemlje trećeg svijeta suočavaju se s brojnim problemima, a negativno utječu i na opći ekonomski te socijalni ili društveni prosjek svijeta. To su najniže rangirane države u kontekstu svih spomenutih varijabli. Može se istaknuti kako one imaju nisku razinu razvijenosti gospodarstva, a ujedno se suočavaju i s lošim obrazovnim sustavom, visokom razinom neobrazovanja društva, siromaštvom i socijalnom isključenošću te ostalim posljedicama.

Cilj rada je istražiti značenje i neka osnovna obilježja trećih zemalja. Svrha je potvrditi navedene hipoteze, detaljnije analizirati obrazovni sustav ovih zemalja, te kako stanje u njemu utječe na ekonomiju i društvo općenito.

Rad se sastoji od uvoda, zaključka i tri poglavlja. Prvo poglavlje definira zemlje trećeg svijeta, prostorno ih određuje i daje pregled nekih od njihovih osnovnih obilježja. Sljedeće poglavlje posvećeno je socio-ekonomskim obilježjima ovih država. Ono istražuje tržište rada, stanje siromaštva, gladi i kriminala. Predzaključno poglavlje detaljizira problematiku obrazovnog sustava u ovim zemljama. Ono je posvećeno kvantitativnoj i kvalitativnoj analizi podataka.

Istraživanju su poslužile metoda analize i sinteze, induktivna metoda, statistička metoda, metoda komparacije i metoda apstrakcije. Osim njih, treba spomenuti metodu kritičkog promišljanja i zaključivanja, te metodu opisivanja ili deskriptivnu metodu.

1. ZEMLJE TREĆEG SVIJETA

Zemlje trećeg svijeta poznate su kao najslabije razvijene zemlje svijeta. Razina razvijenosti ovih zemalja najčešće implicira lošu ekonomsku situaciju i nerazvijenost gospodarstva. Povezano s time, slabe ekonomske prilike povezane su i s nepovoljnom političkom te sociološkom situacijom u ovim zemljama.

Problematika siromaštva, socijalne isključenosti, kriminala i nepismenosti njihova stanovništva poprima tolike razmjere da se često predstavljaju kao međunarodni ili globalni problemi. Njima se intenzivno bave specijalizirane međunarodne organizacije svijeta, u nastojanju da se ponude smjernice i strategije reduciranja i potpunog otklanjanja ovih problema.

S obzirom na integriranost globalnog društva te povezanost različitih dijelova svijeta u suvremenoj međunarodnoj ekonomiji, smatra se kako zemlje trećeg svijeta predstavljaju konkretno ograničenje održivog razvoja međunarodne ekonomije i globalnog društva. Upravo zbog toga, sama problematika rada smatra se aktualnom i međunarodno značajnom.

1.1. POJAM ZEMALJA TREĆEGA SVIJETA

U ekonomskoj misli i praksi danas se često koristi termin zemalja trećeg svijeta ili trećih zemalja. Uglavnom se njime nastoji obuhvatiti siromašne i nerazvijene zemlje, koje se sve češće nazivaju i tranzicijskim zemljama ili niže te srednje razvijenim zemljama. U usporedbi s njima, zemlje prvoga svijeta jesu najrazvijenije države, poput Sjedinjenih Američkih Država ili zapadnoeuropskih zemalja.

Geopolitički model *tri svijeta* nastao je sredinom 20. stoljeća, a služio je kao model za mapiranje zemalja, suradnika i protivnika u Hladnom ratu. Samo porijeklo modela i naziva je kompleksno, a često se pripisuje francuskom demografu Alfredu Sauvyu koji je po prvi puta upotrijebio ovaj termin u svom članku „Tri svijeta na jednoj planeti“, 1952. Godine (Banton, Barnier, 2020).

Još u to vrijeme, zemlje prvoga svijeta označile su Sjedinjene Američke Države i njezine kapitalističke saveznike poput zemalja Zapadne Europe, Japana i Australije. Drugi svijet sastojao se od komunističkog Sovjetskog saveza i njegovih istočnoeuropskih suradnika, a treći svijet obuhvatio je sve one zemlje koje nisu aktivno zauzele stranu u Hladnom ratu. To su uglavnom bile osiromašene bivše europske kolonije širom svijeta i gotovo sve zemlje afričkog kontinenta, Bliskog istoka, Latinske Amerike i Azije (Banton, Barnier, 2020).

U suvremenoj se ekonomiji termin zemalja drugog svijeta gotovo uopće ne spominje. Zemlje prvog svijeta i dalje ukazuju na razvijena gospodarstva i napredna društva, dok su zemlje trećeg svijeta nerazvijena gospodarstva i siromašna društva svijeta. Razlike u razvijenosti pojedinih dijelova svijeta toliko su izražene u suvremeno doba pa se najčešće govori o bogatim i siromašnim zemljama, dok se one srednje razvijene ili srednje bogate zemlje gotovo i ne razvrstavaju.

Treba istaknuti kako se pojam trećeg svijeta danas sve intenzivnije percipira kao zastarjela i uvrjedljiva fraza koja se, kako je i istaknuto, povijesno koristila za opisivanje klasa nacija s obzirom na njihov ekonomski razvoj. Upravo zbog toga, danas se preferira terminologija zemlja u razvoju, nerazvijenih zemalja ili zemlja s niskim i srednjim dohotkom.

Danas se države općenito često karakteriziraju i dijele s obzirom na njihov ekonomski status i ključne ekonomske komponente, poput bruto domaćeg proizvoda, bruto domaćeg proizvoda po stanovniku, stopama nezaposlenosti i zaposlenosti te slično. Na primjeru zemalja trećeg svijeta ili nerazvijenih i slabo razvijenih zemalja niske stope proizvodnje i loše prilike na tržištu rada obično se uklapaju s relativno niskim stupnjem obrazovanja, lošom infrastrukturom, nepravilnom sanitarnom opremom, ograničenim pristupom zdravstvenoj zaštiti i nižim troškovima života (Banton, Barnier, 2020).

Međunarodni monetarni fond (engl. *International Monetary Fund* – IMF) i Svjetska banka (engl. *World Bank*) intenzivno se bave istraživanjem ovih zemalja, u svrhu pružanja adekvatne pomoći u vidu projekata koji daju izravnu podršku u području unaprjeđenja i razvoja infrastrukture te ekonomskih sustava. Obje se organizacije odnose prema ovim zemljama kao zemljama nižeg i srednjeg dohotka.

U suvremeno doba većina zemalja svijeta podijeljene su u tri osnovne kategorije, a s obzirom na stupanj njihove razvijenosti. Najindustrijaliziranije zemlje svijeta smatraju se razvijenima, dok zemlje u razvoju bivaju one koje bilježe znatniji napredak u ovome kontekstu. One imaju srednje ekonomske karakteristike, dok najniže pokazatelje imaju nerazvijene zemlje svijeta.

1.2. PROSTORNO IDENTIFICIRANJE ZEMALJA TREĆEG SVIJETA I NJIHOVA OSNOVNA OBILJEŽJA

U ovome dijelu poglavlja analiziraju se osnovna obilježja zemalja trećeg svijeta. Time se pristupa njihovu detaljnijem karakteriziranju i prezentiranju za potrebe središnjeg istraživanja problematike. Primarno se daje prostorno identificiranje ovih zemalja (Slika 1.).

Slika 1. Zemlje trećeg svijeta

Izvor: Geography (2020.) Third World. Dostupno na: <https://geography.name/third-world/>.
Datum posjeta: 07.08.2020.

Vidljivo je da nerazvijene i slabije razvijene zemlje svijeta ili, kako ih u ovome radu nazivamo, zemlje trećeg svijeta, zauzimaju uglavnom južni dio Zemlje. Upravo se zbog

toga ponekad u ekonomskim istraživanjima raspravlja o nerazvijenom jugu i razvijenom sjeveru.

Ove zemlje obilježava niz karakteristika o kojima je djelom već bilo riječi. Neka od temeljnih i općih bilježja odnose se na (Geography, 2020):

- Visoku smrtnost dojenčadi;
- Nizak ekonomski razvoj;
- Visok stupanj siromaštva;
- Socijalnu isključenost;
- Slabo korištenje i lošu alokaciju resursa;
- Veliku ovisnost o industrijaliziranim zemljama;
- Loš obrazovni sustav i visoku razinu neobrazovanosti stanovnika, posebice mlade populacije;
- Neodrživost.

Posebice je značajno istaknuti da ove zemlje imaju tendenciju ekonomske ovisnosti o razvijenim zemljama i obično se karakteriziraju kao siromašne zemlje s nestabilnim vladama, visokim stopama rasta stanovništva, nepismenosti i bolesti. U strukturi stanovništva ovih zemalja specifično je nepostojanje srednje klase. Većinu lokalne zajednice čine siromašni, dok tek manji dio stanovnika pripada bogatoj eliti ili višoj klasi.

Na primjeru ovih zemalja milijuni ljudi žive u lošim životnim uvjetima, a pripadaju ogromnoj nižoj ekonomskoj klasi. S druge strane, viša klasa kontrolira nacionalne resurse i političku moć.

Ogledni primjer navedenoga je središnja američka nacija Gvatemale, gdje autohtono domorodačko stanovništvo živi u siromaštvu, dok „kolonijalne obitelji“ koje potječu od španjolskih konkvistadora kontroliraju ogromne površine poljoprivrednog zemljišta, političku infrastrukturu i bankarski sustav (Geography, 2020). Iako je Gvatemala neovisna, čak i danas autohtoni poljoprivrednici iznajmljuju zemlju svojih predaka potomcima kolonijalista.

Bitno obilježje ovih zemalja je nestabilnost nacionalnih vlada. Brojni su uzroci i razlozi tome. Svakako treba spomenuti i probleme korupcije te nepotizma. Osim toga, ove države obilježene su postojanjem različitih kulturnih, jezičnih i etničkih zajednica, koje su odvojene i kao takve funkcioniraju.

Spomenuta odvojenost nema fizičke i vidljive granice, no među pojedinim zajednicama vladaju nemiri i pobune. Djelom su one nasljeđene iz povijesti, no nastaju i zbog suvremenih razlika, različitih ciljeva i interesa. Vladajuće etničke, regionalne ili vojne skupine imaju monopol nad vlasti, a uskraćuju učinkovito demokratsko predstavljanje i potičući pobune te nestabilnost (Zaman, 2020).

Među brojnim primjerima političke nestabilnosti i pobuna jest Južna Amerika. U Venezueli je 1994. godine došlo do pobuna i vojnih udara, što je uzrokovalo pad ondašnje vlade (Zaman, 2020).

Jednaka situacija nastupila je i u obližnjem Ekvadoru, rušenjem vlada Abdala Bucarama 1997. godine i Jamila Mahuada 2000. godine. Svi spomenuti i mnogi drugi nacionalni čelnici napustili su ove dužnosti uslijed ekonomskih kriza, optužbi za korupciju i rasprostranjenih javnih prosvjeda. Kao ogledni primjer može se izvoditi i Somalija, koja nema formalnu vladu, već savezništvo između lokalnih vojskovođa (Zaman, 2020).

Političke nestabilnosti u ovim zemljama potaknute su sljedećim glavnim razlozima ili motivima (Zaman, 2020):

- Kontrola nad resursima;
- Etnička netrpeljivost;
- Vjerske razlike i mržnja;
- Kriminal vladinih dužnosnika;
- Zakidanje državnog proračuna;
- Individualni i osobni ciljevi;
- Dominacija i prevlast kapitala te želje za njegovom maksimizacijom te slično.

Osim ovih obilježja istaknutih zemalja postoje i mnoga druga, koja se mogu razmatrati

u kontekstu ekonomskih i socijalnih ili demografskih obilježja. S obzirom na njihov presudni značaj za središnju problematiku rada, njihovoj se analizi pristupa na zaseban i detaljan način u narednim poglavljima rada.

2. OBRAZOVANJE U ZEMLJAMA TREĆEG SVIJETA

U ovome poglavlju detaljnije se raščlanjuje problematika obrazovanja u zemljama trećeg svijeta. Razradom obrazovnog sustava i obrazovanja stanovnika trećih zemalja nastoji se ukazati na povezanost razine obrazovanja stanovnika i socio-ekonomskog razvoja te mogućnosti napretka.

Ulaganjem u obrazovni sustav neke zemlje izravno se ulaže u konkurentnost buduće radne snage, koja je generator ekonomskog napretka. Konkurentna radna snaga i povoljne prilike za rad u nekom gospodarstvu utječu na daljnje pogodne sociološke prilike, te obrnuto.

U predmetnom poglavlju daju se osnovne karakteristike neobrazovanosti stanovnika ovih zemalja. To se provodi putem kvalitativne i kvantitativne analize. Dobiveni rezultati ukazuju na kritične probleme i područja, a time bivaju i osnova za promišljanje mogućim strategijama koje bi reducirale probleme i ograničenja.

2.1. POVEZANOST OBRAZOVANJA, GOSPODARSTVA I SOCIJALNOG NAPRETKA

Obrazovanje, gospodarski razvoj i socijalni napredak usko su povezani pojmovi. Odnosi među njima česta su tema ekonomskih, ali i ostalih istraživanja, pri čemu se nastoji ukazati na smjernice ili preporuke za unaprjeđenje stanja na nekom konkretnom području i na razini nekog društva.

O značaju obrazovnog sustava neke države, u kontekstu njezina ekonomskog napretka i razvoja, svjedoči činjenica kako gotovo svaki strateški ekonomski okvir razvoja naglašava značaj usklađenosti obrazovanja i potreba gospodarstva. Obrazovni sustavi i dostupnost obrazovanja svim stanovnicima uvjetuje kvalitetu budućeg tržišta rada, kao i mogućnost zadovoljenja potreba nekog gospodarstva.

Intelektualni kapital danas je jedan od ključnih resursa i čimbenika ekonomskog napretka, što potvrđuje i rastući značaj cjeloživotnog obrazovanja i usavršavanja na

međunarodnoj razini. Time se zapravo potvrđuje da obrazovni sustavi ujedno bivaju i instrument maksimizacije konkurentnosti neke države.

Kada se raspravlja o povezanosti predmetnih pojmova, vrlo je značajno ukazati i na značaj obrazovnog sustava s gledišta socioloških prilika, demografskog stanja i blagostanja države. Ti odnosi istražuju se u okviru ekonomske prakse, ali i socioloških analiza.

Obrazovanje, posebice kada je riječ o višem i visokom obrazovanju prolongira životni vijek ljudi koji je posvećen njihovom osnovnom napretku. To utječe na razvoj ljudi, stvaranje boljih prilika za njihov ekonomski i socijalni napredak, ali utječe i na demografska kretanja.

Kod zemalja koje su posvećene obrazovanju stanovnika, a ističu se kao zemlje s visokim stopama obrazovanosti, posebice ne visoke, stope nataliteta nešto su niže nego na primjeru zemalja s niskim stopama obrazovanja. Jednako tako, fertilna doba se kod tih zemalja pomiče, a razlozi tome su i viša razina informiranosti, planiranje obitelji, svjesnost mogućnosti i slično.

Sumirajući navedena promišljanja autora ovoga rada, navodi se povezanost između ovih pojmova. Zaključuje se kako dostupnost obrazovanja, ispunjenje osnovnih uvjeta obrazovanja, te ulaganje u obrazovni sustav na razini neke države posljedično utječe na:

- Ulaganje u intelektualni kapital – jačanje radne snage;
- Odgađanje fertilne dobi – niže stope nataliteta;
- Planiranje obitelji i život u realnim mogućnostima – reduciranje siromaštva;
- Informiranost stanovnika, odgovornost;
- Jačanje konkurentnosti i aktivnosti gospodarstva – obrazovanost i ekonomska integriranost radno sposobnog stanovništva, bez diskriminacije na temelju spola ili nekog drugog kriterija;
- Privređivanje stanovnika za opći ekonomski i socijalni napredak – doprinos minimiziranju siromaštva i socijalne isključenosti.

Vidljivo je kako su odnosi među ovim pojmovima kompleksni i kao takve ih treba istraživati. Na primjeru slabije razvijenih i nerazvijenih zemalja, kao što je i istaknuto, evidentne su visoke stope nerazvijenosti, a time i visoka razina siromaštva, socijalna isključenost, rana fertilna dob, visoke stope nataliteta i slično. Značajnim dijelom posljedica je to neobrazovanosti stanovnika, a jednako tako neobrazovanost utječe na produblјivanje ovih problema pa je moguće istaknuti kako je riječ o začaranom krugu.

Detaljnije o obrazovanju u zemljama trećeg svijeta slijedi u nastavku. Primarno se daje kvalitativna analiza obrazovnog sustava i prilika, a naposljetku se provdi kvantitativna analiza, koja za cilj ima argumentirati prethodne zaključke autora.

2.2. OBRAZOVNE PRILIKE U ZEMLJAMA TREĆEG SVIJETA

Politike obrazovanja i pristupi upravljanja obrazovnim sustavima na primjeru zemalja trećeg svijeta vrlo su diferencirani. Organizacija obrazovnih sustava ukazuje na drugačije modele trajanja osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja, koje se često u nekim zemljama dijeli na dodatna dva sustava. Ono što je u ovim zemljama slično, a tiče se središnje tematike rada, su ograničenja i prepreke za kvalitetnije i produktivnije obrazovne sustave.

Primarno treba istaknuti velike razlike između bogatog i siromašnog stanovništva, što naročito obilježava zemlje Latinske Amerike i južne Azije. Ove se razlike odražavaju u podjeli školstva na državno i privatno, pri čemu se uz državne škole veže izrazita negativna percepcija, u kontekstu nekvalitetne i neproduktivne prakse obrazovanja.

Dodatni problem u ovim školama i obrazovnim sustavima državnih škola očituje se u nedostatku financiranja. U skladu s time, državne škole najčešće pohađaju djeca i mladi nižeg i srednjeg imovinskog statusa ili sloja. Nasuprot državnim školama, privatne škole imaju tendenciju privlačiti pripadnike viših slojeva uslijed većih financijskih mogućnosti i boljih prilika (Kimer, Madarac, 2019).

Treba istaknuti također kako je perspektiva o učenicima državnih škola prilično negativna, a takvu percepciju dijele roditelji, učenici, ali i država. Osim nedostatka financija, državne škole obilježavaju nemotiviran za rad s djecom, kao i predrasude o

tome da obrazovanje neće doprinijeti boljem zapošljenju i kvaliteti života. Kao ogledni primjer takvih škola i percepcija mogu se navesti brazilske osnovne škole u favelama, odnosno siromašnim predgrađima gradova Rio de Janeiro i Sao Paula (Kimer, Madarac, 2019).

Situacija po pitanju obrazovnih prilika i sustava nije značajno bolja ni u supsaharskoj Africi, gdje škole čak i ne postoje ili imaju vrlo loše uvjete, a djeca su prisiljena učiti zajedno s učiteljima, ukoliko ih ima, u otvorenim prostorijama ili derutnim građevina primitivnih oblika. Afrička djeca žive u vrlo lošim životnim uvjetima, a škole su često udaljene i nekoliko kilometara, koje svakodnevno prolaze pješakeći.

Također, treba istaknuti da mnoga djeca, među kojima su naročito djeca s posebnim potrebama, nemaju pravo na obrazovanje (Kimer, Madarac, 2019). U Africi, ali i mnogim drugim zemljama trećeg svijeta, obrazovanje, posebice ono osnovnoškolsko svodi se na pružanje osnovnih znanja od strane UNICEF-ovih volontera.

Školsko obrazovanje u zemljama trećeg svijeta ima mnogo aspekata, a po mnogčemu se razlikuju od onoga u industrijaliziranim zemljama. U ovim državama tek manjina djece, uglavnom iz gornjih društvenih slojeva, imaju priliku obrazovati se i usvojiti kvalitetno obrazovanje. Ova djeca započinju predškolsko obrazovanje s 3 ili 4 godine. U okviru ovih programa stječu se osnovne navike i djeca se pripremaju na školsku disciplinu i stjecanje šireg znanja.

U zemljama trećeg svijeta djevojčice u dobi od 4 godine počinju preuzimati kućanske zadatke, brinu se o svojoj braći i sestrama, mijenjaju majku u mnogim kućanskim poslovima, a nerijetko brinu i o stoci te nasadima. Dječaci također sudjeluju u radu. Oni moraju paziti na stoku, ali se često uključuju i u ostale poslove pa nije rijetkost da djeca već od predškolske dobi bivaju uključena u rad, a ne u obrazovanje.

U većini zemalja trećeg svijeta obrazovni sustavi ograničeni su na seoske škole. U takvim školama, u prvome razredu osnovne škole polazi oko stotinjak djece, koja nose školske uniforme, a mnoga od njih nisu dosegla školsku dob. U nekim zemljama postoji običaj da djeca u škole vode svoju mlađu braću i sestre. Uvjeti u kojima djeca uče i borave vrlo su loši.

Učitelji u osnovnim školama nasiromašnijih zemalja svijeta, kao i u mnogim drugim zemljama, stekli su u prosjeku obrazovanje od 10 godina. Oko 25% njih započinje s nastavom odmah nakon toga, a 75% je završilo jednu godinu usavršavanja nastavnika, primjenom metoda sličnih onima koje se primjenjuju u školi zapadnjačkih kultura. Plaća ovih nastavnika vrlo je niska, a uvjeti u kojima rade loši. Često moraju raditi i druge poslove kako bi mogli podmirivati osnovne potrebe, a upravo je to i jedan od ključnih razloga što je kvaliteta obrazovanja i nastavnih programa u ovim školama loša (Nastvogel, 2019).

Srednjoškolsko obrazovanje često se svodi na obrazovne programe koji se odnose na zanate, najčešće poljoprivredu i slične djelatnosti koje u ovim državama dominiraju. Primjerice, u Abidjanu, Obali Slonovače postoji srednja škola u sklopu protestantske crkve, koja nudi usavršavanje u poljoprivredi. Na sjeveru ove zemlje postoji srednja škola tečajeva tkanja, lončarstva, krojenja i stočarstva. U ovim školama često se uči o tradicionalnim plesovima i glazbi.

2.3. OBRAZOVANJE U ZEMLJAMA TREĆEG SVIJETA

U današnje doba međunarodnu ekonomiju i globalno društvo obilježavaju velike razlike u ekonomskoj i socijalnoj razvijenosti. Vidljivo je iz prethodnih poglavlja kako se sve više gube srednje razvijene države, odnosno da se svijet dijeli općenito na one bogate i siromašne. Te se razlike dodatno produbljuju u novije vrijeme (Leko, Požega, 2016).

Obrazovni sustav u zemljama trećeg svijeta slabo je razvijen, a udio stanovnika u obrazovanju je vrlo nizak. U većini ovih zemalja visoki udio djece ne završava osnovnu školu, a mali udio djece završava srednju. Primjerice, u Gani, samo 50% djece završilo je 5. razred osnovne škole, a od toga manje od polovice može razumjeti jednostavan odlomak teksta (Epstein, Yuthas, 2012). Iako se međunarodne organizacije u suvremeno doba sve intenzivnije angažiraju prema procesu jačanja obrazovanja u ovim zemljama, udio neobrazovanih, u svim dobnim skupinama, i dalje je vrlo visok.

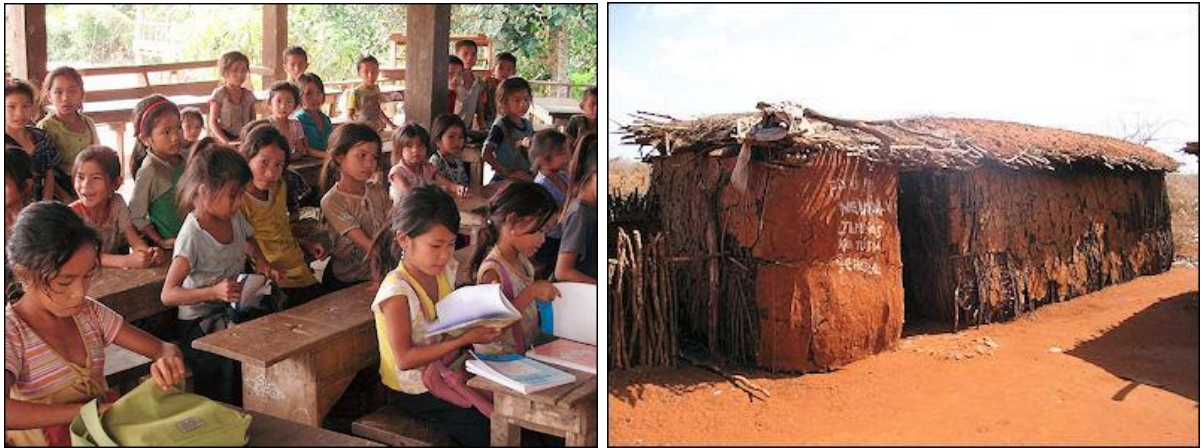
Brojni su uzroci navedenoga, a primarno se navode poteškoće u obrazovanju i troškovi školovanja. Čak i u uvjetima kada je školarina besplatna, često postoje troškovi za

ručak, odjeću i naknade za ispite. Također treba istaknuti kako je sama kvaliteta obrazovanja u ovim zemljama često loša pa su roditelji prisiljeni plaćati dodatna podučavanja, što je za njihove mogućnosti i standard otežano (Epstein, Yuthas, 2012).

Vrlo niska zainteresiranost djece i odraslih za obrazovanjem u ovim zemljama posljedica je i slabih mogućnosti zaposlenja u ovim državama. Generalno, obrazovni sustavi ovih zemalja zasnivaju se na obrazovnim programima zapadnjačkih modela obrazovanja, uz poseban naglasak na matematiku, znanost, jezik i društvene studije. Ovi programi obrađuju područja poput grčke mitologije, brojeva ili kretanja tektonskih ploča, odnosno teme koje mogu pružiti intelektualnu stimulaciju, ali imaju malu važnost u životu ove populacije, kao i njihova gospodarstva.

U većini zemalja trećeg svijeta obvezno obrazovanje je šest godina, a namijenjeno je djeci od 6. do 11. godine starosti. Nakon šestogodišnjeg osnovnog obrazovanja, slijedi trogodišnje srednje obrazovanje. Osnovne škole nalaze se u većini sela, dok su srednje škole koncentrirane u manjem broju (Slika 2.).

Slika 2. Osnovna škola u Laosu i seoska škola u Keniji

Izvor: *Facts and Details* (2020.) *Education in the Developing World (Third World)*. Dostupno na: <http://factsanddetails.com/world/cat57/sub380/item2155.html>. Datum posjete: 10.08.2020.

Mnoge seoske škole građene su od blata, primitivno i bez prozora, vrata ili struje. One nemaju sportske sadržaje. Jedina oprema su klupe i stolice, te krede. Škole se smatraju dobro opremljenim ako imaju nogometno igralište.

Škole u gradovima ovih zemalja često su bolje i nude bolje uvjete obrazovanja od seoskih. Ovim školama jednostavnije je pribaviti državni novac, učitelje i knjige. Djeca uglavnom potječu iz obitelji koje su boljeg imovinskog stanja od djece seoskih obitelji.

Treba istaknuti kako su mnoge škole u ovim zemljama osnovale misionarske grupe. Misionarske škole često pružaju najbolje obrazovanje. Nastavni planovi često su patriotski i stvoreni tako da služe potrebama vladajućeg režima. Udžbenika gotovo i nema, a oni koji postoje vrlo su istrošeni i starih izdanja.

Mnoga sela grade vlastite škole, a zatim traže od vlade učitelja. Nastava se često podučava na lokalnim jezicima koji imaju malu vrijednost u većim gradovima. Mnoga sela imaju seoskog pisca koji piše pisma ili pripremaju vladi dokumentaciju za malu naknadu nepismenim ljudima. Troškovi vezani za nastavno osoblje čine između 50% i 90% godišnjeg proračuna za zdravstvo i obrazovanje u zemljama u razvoju (Epstein, Yuthas, 2012).

Vrlo malo ljudi ima sveučilišno obrazovanje. Studenti visokog obrazovanja u manje razvijenim zemljama suočavaju se s drugačijom budućnošću i mogućnostima nego što je to primjer u razvijenim zemljama svijeta. Najveća vjerojatnost je da će po završetku obrazovanja pronaći zaposlenje na obiteljskim ili susjednim poljoprivrednim gospodarstvima ili će pokrenuti vlastita mala poduzeća.

Tijekom posljednjih desetljeća ove države, u suradnji s razvijenim dijelovima svijeta i specijaliziranim organizacijama, djeluju u smjeru unaprjeđenja njihovih obrazovnih sustava. Tendencija je pri tome uključiti što veći broj učenika u obrazovne programe, a jednako tako unaprijediti opće uvjete obrazovanja i razviti obrazovne programe u skladu sa zapadnjačkim praksama.

Kao posljedica toga, u mnogim su zemljama vlade besplatno uspostavile javne obrazovne sustave, a time nastoje proširiti formalno obrazovanje na temelju europskih modela i sustava obrazovanja. Također, danas postoje škole koje održavaju crkve, a u tim školama naplaćuje se školarina i kvaliteta obrazovanja je daleko veća nego u državnim i seoskim školama. U mnogim anglofonskim državama postoji i sustav privatnih "javnih škola" koji obično imaju više standarde od privatnih škola u frankofonskim zemljama.

Glavni problem očituje se u činjenici da još uvijek redovito pohađanje škole sve više postaje privilegija bogatih. Otprilike 10% stanovništva u ovim zemljama organiziralo je obrazovanje svog djeteta odvojeno od obrazovanja koje se nudi većini djece. Brojni štrajkovi učenika i studenata kao i demonstracije sindikata nastavnika svjedoče o snažnom protivljenju korumpiranim ispitnim postupcima, nepravednim selekcijskim uređajima, zastarjelim nastavnim planovima, prekomjernim školskim i fakultetskim naknadama, malim platama nastavnika i neprihvatljivim uvjetima rada (Nestvogel, 2019).

2.4. ODABRANI PRIMJERI OBRAZOVNIH SUSTAVA ZEMALJA TREĆEG SVIJETA

U ovome se poglavlju detaljnije prikazuju obrazovni sustavi odabranih zemalja trećeg svijeta. Kao ogledni primjeri uzimaju se obrazovni sustav Brazila, Nigerije i Iraka.

2.4.1. OBRAZOVNI SUSTAV BRAZILA

Predškolsko obrazovanje u Brazilu posve je neobvezno, a djeca mogu pohađati jasličku skupinu ili predškolsku skupinu. Jaslička skupina obuhvaća djecu u starosti od 2 do 5 godina, dok se predškolska skupina odnosi na djecu od 3 do 6 godina.

Predškolski program obrazovanja uglavnom se zasniva na igri, a roditelji se mogu savjetovati o tome kojoj će skupini njihovo dijete bolje odgovarati i koju skupinu će pohađati. Ta procjena provodi se s predškolskim ustanovama, a ispituju se djetetove socijalne i intelektualne vještine. Treba istaknuti kako su sve predškolske ustanove besplatne i svima dostupne.

Nakon predškolskog obrazovanja, u Brazilu djeca pohađaju osnovno i niže srednje obrazovanje. U ovoj državi obavezno je da djeca pohađaju školu u dobi od 6 do 14 godina. Djeca mlađa od 6 godina mogu se upisati sve dok u prvom semestru napune 6 godina (Angloinfo, 2020).

Devetogodišnje obrazovanje ove razine obvezno je za svu djecu i u okviru njega stiče se temeljno obrazovanje, poput onog u Hrvatskoj, koje traje 8 godina (osnovnoškolsko obrazovanje). Osnovno i niže srednje obrazovanje u Brazilu dijeli se na dvije razine. To su (Angloinfo, 2020):

- Osnovno obrazovanje prve razine;
- Osnovno obrazovanje druge razine ili niže srednje obrazovanje.

Tijekom prve razine ovoga obrazovanja djeca savladavaju matematiku, portugalski jezik, znanost, umjetnost, povijest, geografiju i tjelesni odgoj. Tijekom druge razine ovoga obrazovanja, učenici također uče jednake predmete, a uz to i barem jedan drugi strani jezik, koji je obvezan.

Zakonodavstvo ove države određuje da se ispiti polažu na kraju svake akademske godine kako bi se utvrdilo hoće li dijete prijeći na sljedeću godinu ili će ponoviti istu. Nije neobično zadržavanje djeteta, što znači da je dobna mješavina nastave često prilično raznolika u ovoj državi.

U Brazilu postoje državne i privatne škole ove razine obrazovanja. Postoje određene privatne škole koje dijele jednu obrazovnu godinu na razine akademskih sposobnosti za nastavu, u skladu s britanskim državnim modelom. To je vrlo rijetka praksa i sve se više napušta jer privatne škole usvajaju strože kontrolirane pedagoške modele (Angloinfo, 2020).

Srednjoškolsko obrazovanje u Brazilu namijenjeno je mladima u dobi od 15 do 18 godina. Pored osnovnih predmeta koji se proučavaju tijekom prethodne obrazovne razine, učenici stječu obrazovanje iz područja filozofije i sociologije.

Obrazovni programi ove razine u osnovi su osmišljeni na način da omogućuju učenicima usvajanje znanja koja će im pomoći za polaganje prijemnog ispita određenog sveučilišta u budućnosti. Učenici se za vrijeme srednjoškolskog obrazovanja također mogu odlučiti za profesionalno usavršavanje, koje će im pomoći pri budućem zaposlenju, najčešće zanatima (Angloinfo, 2020).

Nakon ove razine obrazovanja, brazilski učenici mogu pohađati visoko obrazovanje, odnosno studij na javnom ili privatnom sveučilištu. Da bi se upisali na javno sveučilište, studenti moraju položiti prijemni ispit, poznat kao vestibularni ispit. Oni su na privatnim sveučilištima često tek formalnost i kao posljedica toga, troškovi studiranja na javnim fakultetima često su veći nego na onim privatnim. Više i visoko obrazovanje organizirano je na principu tri razine, preddiplomski, diplomski i doktorski studij.

2.4.2. OBRAZOVNI SUSTAV NIGERIJE

Predškolsko obrazovanje u Nigeriji gotovo ne postoji. Prva razina obrazovanja je osnovno obrazovanje, a ono je i dalje većim dijelom usmjereno prema bogatim društvenim staležima. Proces osnovnog obrazovanja započinje u starosti od 6 godina i traje do djetetove 11. godine života, uz uvjet redovnog pohađanja nastave i godina. Točnije, osnovno obrazovanje traje 6 godina, a za vrijeme istoga usvajaju se znanja iz područja religije, engleskog jezika, matematike, znanosti i etničkog jezika te geografije. U osnovnim školama u urbanim sredinama djeca mogu usvajati znanja i iz informatike, francuskog jezika i umjetnosti. Na kraju prve faze osnovnoškolskog obrazovanja djeca

u Nigeriji polažu zajednički prijemni ispit kako bi mogli nastaviti obrazovanje (Scholaro, 2020).

Srednje obrazovanje traje 3+3 godine. Prve 3 godine srednjoškolskog obrazovanja odvijaju se u srednjoj školi koja se može financirati privatno ili iz državnih izvora. Ono je besplatno, no većina državnih institucija zahtijeva od svojih učenika da kupuju knjige i uniforme, što ga siromašnim obiteljima čini potpuno nedostižnim (Scholaro, 2020).

Urbano i ruralno srednjoškolsko obrazovanje, to jest kvaliteta nastavnih programa znatno se razlikuje. U privatnim školama u urbanim sredinama učenici stječu kvalitetna i napredna znanja iz raznih područja, dok je znanje u ruralnim školama vrlo oskudno, a nastavnici su često loše pripremljeni i slabo angažirani. Strukovno obrazovanje u ovoj državi slabo je razvijeno.

U posljednjih nekoliko godina ulažu se naponi u smjeru njegova razvoja, kao i intenziviranja visokog obrazovanja, koje je na vrlo niskoj razini. U Nigeriji je visoko obrazovanje usvojeno kao mehanizam za razvoj i velikim dijelom ga kontrolira država. Trenutno postoji 27 sveučilišta i 13 veleučilišta koji su nastali od osamostaljenja, a nastavni programi izvode se na engleskom jeziku (Scholaro, 2020).

Više obrazovanje traje između 4 i 6 godina, ovisno o području, to jest vrsti obrazovanja. Društvene znanosti traju 4 godine, inženjerstvo 5 godina, farmacija i pravo 5 godina, a medicina 6 godina. Magisterij traje između 1 i 2 godine, a namijenjen je osobama u dobi od 17 i 18 godina, dok doktorat traje tri godine i namijenjen je odmah po završetku magisterija (Scholaro, 2020).

2.4.3. OBRAZOVNI SUSTAV IRAKA

Predškolski odgoj u Iraku namijenjen je djeci u dobi od 4 i pet godina. Nakon njega slijedi osnovno obrazovanje. Osnovno obrazovanje u Iraku započinje u dobi od 6 godina i traje također 6 godina, kao na primjeru Nigerije. Irak se danas suočava s brojnim ograničenjima čak na razini ovog obrazovanja. Posebni problemi očituju se u rodnoj diskriminaciji pri čemu su djevojčice u nepovoljnom položaju. Sljedeći problem je i iskorištavanje djece za rad (Scholaro, 2020).

Niže srednje obrazovanje traje 3 godine, a započinje odmah po završetku osnovnog obrazovanja. Nakon njega slijedi srednje obrazovanje, u trajanju od 3 godine (Scholaro, 2020).

Po završetku osnovne škole učenici polažu državni srednji ispit, a nakon toga mogu nastaviti obrazovanje u institucijama više razine. Neke škole u Iraku uključuju samo srednju razinu obrazovanja i zato učenici moraju završiti pripremno obrazovanje (srednja razina II) u drugoj školi. Većina škola ima nižu srednju i srednju fazu obrazovanja ove razine.

Učenici srednje škole pohađaju 34 sati tjedno, uključujući predmete islamskog obrazovanja, arapskog jezika, engleskog jezika, znanosti (fizika, kemija i biologija), povijesti, zemljopisa, društvenih studija, matematike, likovnog obrazovanja i vojnog tjelesnog odgoja. Učenice pohađaju dodatne nastavne sate kućnog obrazovanja. Neki su izborni predmeti dodani u pripremnu fazu, poput kurdsog, obrazovanja za sociologiju, ekonomiju i domoljublje. Večernji satovi su izuzeti od tjelesnog odgoja i vojne obuke, organiziranja nekih izvannastavnih aktivnosti (Irfad, 2020).

Visoko obrazovanje koncipirano je po principu stjecanja tri razine (Scholaro, 2020):

- Preddiplomski studij – 4 godine, 5 ili 6 godina;
- Diplomski studij – 1-2 godine;
- Doktorat – 3 godine.

Studenti koji polože ispit na fakultetu stječu diplomu iračke nacionalne vlade. Rezultati ispita svakog učenika obrađuju se računalnom procjenom podataka o znanju i vještinama svakog studenta. Studenti pohađaju fakultet uglavnom 4 godine. Za stjecanje diplome iz veterine, farmacije i stomatologije potrebno je 5 godina dok medicina traje 6 godina (Irfad, 2020).

Studenti se upisuju na iračka sveučilišta na temelju srednjoškolskog certifikata ili uspjeha. Uglavnom postoji velika potražnja za medicinskim, inženjerskim i veterinarskim fakultetima.

Svako se sveučilište sastoji od visokih učilišta za obuku i diplomirane učitelje, posebno za srednje škole. Jezici na kojima se nastava odvija su arapski i engleski, a francuski se koristi samo na Sveučilištu u Mosulu, dok na sjeveru postoji nastava na kurdskom i engleskom jeziku (Irfad, 2020).

Akadska godina započinje u listopadu svake godine i traje trideset tjedana. Država financira sveučilišta, osim privatnih. Najznačajnija sveučilišta u zemlji su Sveučilište za tehnologiju (Bagdad), Sveučilište Mustansiriya, Babilonsko sveučilište, Sveučilište Kufa, Sveučilište Basra, Sveučilište Mosul i Sveučilište Dhi Qar (Irfad, 2020).

Daje se zaključiti kako su obrazovni sustavi ovih zemalja različiti u gotovo svim segmentima ili razinama. Primarno su vidljive razlike u trajanju i vremenu kada se djeca uključuju u predškolsko obrazovanje, te da li je ono obvezno. Naposljetku su vidljive razlike u trajanju osnovnoškolskog obrazovanja, koje je uglavnom obvezno.

Srednja razina obrazovanja u ovim sustavima razlikuje se također s obzirom na trajanje, ali i na organizaciju. Vidljivo je kako postoje niža i viša razina srednjeg obrazovanja, ali isto tako da se stječu diferencirana znanja i vještine za vrijeme njegova trajanja.

Više i visoko obrazovanje uglavnom je koncipirano na ideologiji zapadnjačkih modela, to jest Bolonjskog obrazovnog modela. Točnije postoje tri razine, no vidljivo je da se duljina pohađanja razlikuje i s obzirom na vrstu studija ili znanstveno područje.

2.5. STATISTIČKA ANALIZA (NE)OBRAZOVANJA U ZEMLJAMA TREĆEG SVIJETA

Ujedinjeni narodi definiraju nepismenost kao nemogućnost čitanja i pisanja jednostavne rečenice na bilo kojem jeziku. Prema podacima ove međunarodne organizacije, u siromašnoj i nerazvijenoj središnjoj afričkoj državi Burkina Faso udio nepismenih iznosi čak 73,4%, pri čemu je udio žena ukupno visokih 83,6%. Nadalje, u Afganistanu 64% stanovnika ne zna čitati niti pisati, od čega je udio nepismenih žena 79% (World Bank, 2020).

Detaljnije i statističkim pokazateljima (ne)obrazovanosti stanovnika ovih zemalja slijedi u nastavku (Tablica 1.).

Tablica 1. Pokazatelji neobrazovanosti stanovništva trećih zemalja 2019. godine

Pokazatelj	Vrijednost
Udio djece u predškolskom obrazovanju	34%
Udio djece 3-6 godina koji nikad nisu sudjelovali u obrazovanju	36%
Udio stanovnika u dobi 20-24 godine koji imaju manje od 2 godine obrazovanja	40%
Udio stanovnika u dobi 20-24 godine koji imaju manje od 4 godine obrazovanja	51%
Udio stanovnika s osnovnim obrazovanjem u dobi 20-29 godina	34%
Udio stanovnika sa srednjim obrazovanjem u dobi 20-29 godina	4%

Izvor: *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2020.) Indicators.*

Dostupno na: https://www.education-inequalities.org/indicators/comp_upsec_v2#?sort=mean&dimension=all&group=all&age_group=comp_upsec_v2&countries=all. Datum posjete: 10.08.2020.

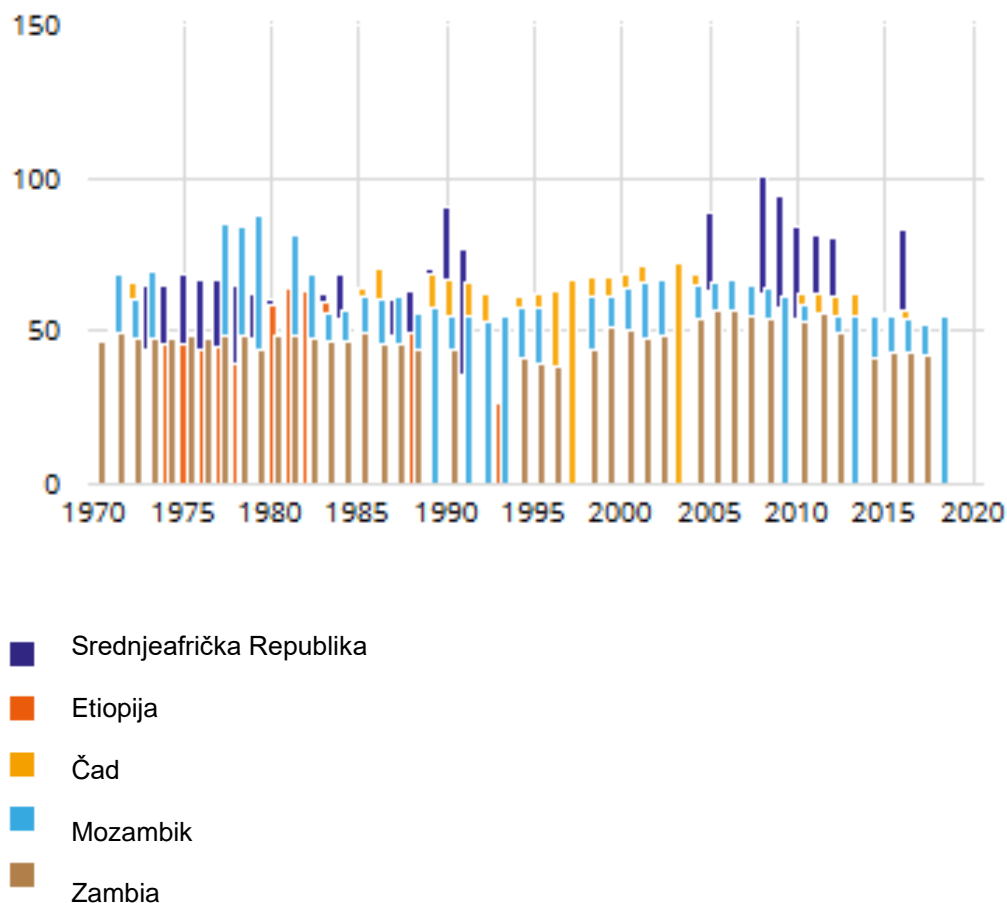
Podaci svjedoče o niskoj razini obrazovanja stanovnika trećih zemalja. Poseban naglasak pri tome je postavljen na mlađu dobnu skupinu, pri čemu su uočeni negativni trendovi, koji ukazuju proporcionalno na visoku razinu nerazvijenosti.

Provedenim istraživanjem daje se zaključiti kako je najnerazvijeniji dio svijeta i globalnog društva južna Afrika. Ovaj se prostor suočava s visokim problemima u obrazovanju, a čime se bave međunarodne organizacije, nastojeći ponuditi moguća rješenja.

Veliki problem obrazovanja u ovim državama je i mali broj učitelja, odnosno niski omjeri učitelja osnovnog i srednjeg obrazovanja i učenika. To je jedno od glavnih područja

prema kojima je potrebno usmjeriti se u budućnosti, a o čemu svakodnevno izvještavaju Ujedinjeni narodi. Prikaz ovih omjera prikazuje se Grafikonom 1.

Grafikon 1. Omjer učitelja osnovnog i srednjeg obrazovanja i učenika u odabranim državama trećeg svijeta

Izvor: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2020.) Overview of Data on Teachers. Dostupno na: <https://tellmaps.com/uis/teachers/#!/tellmap/873758989>. Datum posjete: 10.08.2020.

Vidljivo je kako su ovi omjeri uglavnom niski i kreću se oko 50%. Podaci koji obuhvaćaju duže vremensko razdoblje ne ukazuju na ozbiljniji napredak i promjene u ovome području, izuzev pojedinih slučajeva. Upravo to ukazuje na ozbiljnost problema i neučinkovitost strategija u njegovu reduciranju.

3. TEMELJNA OGRANIČENJA I BUDUĆE SMJERNICE UNAPREĐENJA OBRAZOVNIH SUSTAVA ZEMALJA TREĆEG SVIJETA

Prethodnim poglavljem identificirani su neki od brojnih problema u svezi obrazovanja u zemaljama trećega svijeta. Generalizirajući navedeno moguće je konkretizirati kako ove zemlje, posebice one najsiromašnije ne raspolažu osnovnom obrazovnom infrastrukturom ili je ona jako loša, imaju loše i nerazvijene nastavne programe, suočavaju se s pasivnošću dionika i bilježe vrlo niske udjele obrazovanih, posebice kada je riječ o srednjem i visokom obrazovanju.

S obzirom da je riječ o čitavom nizu problema i ograničenja koja karakteriziraju obrazovne sustave ovih zemalja, teško je unificirati i specificirati jedinstveni okvir i strategiju za unapređenje trenutnog stanja. Ovaj problem poprima globalne razmjere pa se njegovu reduciranju pristupa na jednaki način. Danas se u ovome procesu ujedinjuju razvijene države svijeta, specijalizirane organizacije, nadnacionalne tvorevine i volonteri.

Smatra se optimalnim kombinirati moguće metode i aktivnosti kako bi se unaprijedila trenutna situacija i obrazovne prilike u ovim zemaljama. Promjene je važno provoditi individualno za svaku zemlju, s obzirom da se one suočavaju s različitim problemima i ograničenjima.

3.1. OSNOVNI PROBLEMI I OGRANIČENJA OBRAZOVNIH SUSTAVA TREĆIH ZEMALJA

Iako živim u demokratiziranom i visoko digitaliziranom društvu, a životni uvjeti bolji su nego ikada, danas postoji enorman broj neobrazovanih u slabije razvijenim zemljama. Poražavajući su podaci da je danas obrazovanje nedostupno za čak nekoliko milijuna djece širom svijeta. Tako primjerice, oko 72 milijuna djece osnovnoškolskog uzrasta ne pohađa školu i ne stječe osnovno obrazovanje, dok oko 759 milijuna odraslih karakterizira se kao potpuno nepismeno i bez razvijene svijesti o potrebi za poboljšanje

životnih uvjeta svoje djece (Federal Ministry of Economic Cooperation and Development, 2020).

Uzroci nedostatka obrazovanja i loših obrazovnih sustava u zemljama trećeg svijeta su brojni. Njihovim identificiranjem moguće je usmjeriti se u najkritičnija područja i na taj način djelovati u smjeru reduciranja ovog globalnog problema. Konkretno, misli se na (Federal Ministry of Economic Cooperation and Development, 2020):

- Marginalizaciju i visoke stope siromaštva;
- Financijski deficit zemalja u razvoju;
- Slaba podrška dionika na međunarodnoj razini;
- Niska kvaliteta obrazovanja;
- Nedostatak materijalnih resursa i učitelja;
- Nedostatak visokoškolskog obrazovanja.

Ove zemlje karakteriziraju istaknute nejednakosti ili diskriminacija na temelju spola, zdravstvenog i kulturnog identiteta. U ovim se zemljama djeca nalaze na marginama obrazovnog sustava i nemaju koristi od učenja koje je od vitalnog značaja za njihov intelektualni i društveni razvoj. Tome treba pridodati probleme vezane uz siromaštvo, bolesti i nepostojanje adekvatne skrbi djece. Uslijed toga, djeca ovih zemalja često su prisiljena vrlo rano napustiti obrazovanje.

Smatra se kako je univerzalno osnovno obrazovanje glavni problem za većinu ovih država. Mnoge zemlje u razvoju ne raspolažu dostatnim financijskim sredstvima za osiguranje osnovne infrastrukture obrazovanja, kao ni za ozbiljniju edukaciju i usavršavanje nastavnika kao nositelja ovog procesa. S druge strane, nedostatak financijskih sredstava često utječe na kvalitetu nastave, a nastavnici nemaju koristi od osnovnog osposobljavanja učitelja što negativno utječe na opći interes i angažman.

Podaci ukazuju kako je subsaharska Afrika najugroženije područje s preko 32 milijuna djece osnovnoškolskog uzrasta koja su neobrazovana. Središnja i istočna Azija, kao i Tih ocean, također su ozbiljno pogođeni ovim problemom s više od 27 milijuna neobrazovane djece (Federal Ministry of Economic Cooperation and Development,

2020). U skladu s time moguće je govoriti o ekstremnom siromaštvu obrazovanja i trajnom problemu neobrazovanosti.

ZAKLJUČAK

Zemlje trećeg svijeta predstavljaju najnerazvijenije dijelove svijeta. Poduzetim istraživanjem potvrđeno je kako o njihovu niskom ekonomskom razvoju najbolje svjedoče vrlo niske vrijednosti bruto domaćeg proizvoda i bruto domaćeg proizvoda po stanovniku. Ove varijable uvjerljivo zaostaju za ostatkom svijeta, posebice kada je riječ o razvijenim i naprednim gospodarstvima, Sjedinjenim Američkim Državama i zapadnoeuropskim zemljama.

Osim spomenutih varijabli, stabilni pokazatelj nerazvijenosti ovih zemalja, ali i njihove visoke ovisnosti o razvijenim zemljama, je visoki inozemni dug. Riječ je o dugogodišnjem i povijesno nasljeđenom problemu, koji se dodatno intenzivira u suvremeno doba, konkretnije u razdoblju svjetske ekonomske krize, koja je snažno pogodila ove države. Problematika otplate duga odnosi se na nedostatak sredstava, kao i činjenicu da su prihodi vezani uz nacionalne valute ovih zemalja, koje su nestabilne, a kreditna zaduženja se otplaćuju u vodećim svjetskim valutama, američkom dolaru i euru.

Niska ekonomska razvijenost ovih zemalja utječe i na vrlo visoke stope nezaposlenih, dugotrajnu nezaposlenost mladih, kao i visoke udjele siromaštva i neuhranjenih. Nezaposlenost je značajnim djelom uvjetovana i neobrazvanošću stanovnika ovih zemalja, što implicira i ostale probleme.

Kvantitativna i kvalitativna analiza obrazovnog sustava i (ne)obrazovanosti stanovnika trećih zemalja pokazuju kako se one suočavaju s lošom i nestabilnom obrazovnom infrastrukturom, slabim nastavnim programima i modelima koji ne služe realnim potrebama, kao i visokim udjelima stanovnika koji nikada nisu sudjelovali u obrazovanju, rano napuštaju obrazovanje ili imaju vrlo nisko obrazovanje.

Veliko ograničenje obrazovnog sustava su loši uvjeti, kako oni fizički, tako i nematerijalni. Sve to uvjetuje nezainteresiranost stanovnika spram obrazovanja, a to potvrđuje i dugogodišnja te uglavnom stabilna pasivnost i otpornost spram navedenoga.

Problem neobrazovanja ovih zemalja već duže vrijeme prepoznat je od strane vodećih nacionalnih vlada, ali i međunarodnih organizacija. Ujedinjeni narodi kontinuirano upozoravaju na važnost reduciranja, kontrolu i postupno otklanjanje ovih ekonomskih i socioloških problema. Smjernice se iskazuju u okviru Milenijskih ciljeva za održivi razvoj do 2030. godine, posebice u okviru cilja 4, koji je i posvećen međunarodnom obrazovanju.

Razmjeri ovoga problema toliko su izraženi pa se smatra opravdanim razmatrati ga kao jedan od vodećih suvremenih izazova međunarodne ekonomije i globalnog društva. Upravo zbog toga, važno je ujediniti snage, napore i financijska sredstva razvijenih gospodarstava, volontera, međunarodnih organizacija i vodećih tijela u suzbijanju ovog problema. Smatra se kako je jedino participativnim djelovanjem na međunarodnoj razini moguće generirati određene napretke i pomake u pozitivnom smjeru.

U radu su obrađene tri studije slučaja, to jest tri primjera obrazovnih sustava odabranih zemalja. Misli se na Brazil, Nigeriju i Irak. Na ovim primjerima zamijećene su određene sličnosti, ali i razlike. Moguće je govoriti o sličnostima u području opće organizacije obrazovanja, to jest obrazovnog sustava, koja se odnosi na predškolsko obrazovanje, osnovnoškolsko obrazovanje, srednješkolsko obrazovanje, te više i visoko obrazovanje.

Razlike među ovim obrazovnim modelima ili sustavima očituju se u obvezi pohađanja određenih razina, kao na primjer predškolskog obrazovanja, trajanju pojedinih razina obrazovanja, ali i strukturi istih. Primjerice, Brazil ima najduže predškolsko obrazovanje, koje se besplatno i dostupno svima. Također, osnovnoškolsko obrazovanje znatno je dulje od onoga u Nigeriji i Iraku.

Srednješkolsko obrazovanje koncipirano je najčešće po modelu nižeg srednjeg i srednjeg obrazovanja, dok je više i visoko utemeljeno na ideji Bolonje. Točnije, postoji preddiplomska, diplomatska i doktorska razina obrazovanja. Visoko obrazovanje najslabije je razvijeno, a ujedno i najmanje popularno u ovim zemljama. Studijski programi razlikuju se s obzirom na kolegije, ali i duljinu pohađanja.

Može se konkretizirati kako postoje dodirne točke ovih obrazovnih sustava s onima na razini razvijenih zemalja, kao i uspoređujući iste s hrvatskim modelom obrazovnog sustava. U skladu s time, smatra se kako konkretniji problemi proizlaze iz dostupnosti obrazovnih sustava svoj djeci, kvaliteti infrastrukture i obilježjima nastavnih programa.

LITERATURA

Knjige:

- Hutton, S.; Redmond, G. (2000.) Poverty in Transition Economies. New Fetter Lane, London: Routledge
- Odekon, M. (2006.) Encyclopedia of World Poverty. Thousand Oaks, California: Sage Publications
- Šimleša, D. (2006.) Četvrti svjetski rat. Zagreb: Što čitaš

Članci:

- Bejaković, P. (2005.) Siromaštvo. Financijska teorija i praksa. 29/1. Str. 135.-138.
- Kimer, K., Mađarac, D. (2019.) Deprivacija djetinjstva i obrazovnih mogućnosti djece u zemljama trećeg svijeta. Didaskalos. God. 3. Br. 3. Str. 27.-42.
- Leko, V., Požega, Ž. (2016.) Utjecaj ljudskog faktora na razvijenost zemalja. Transition/tranzicija. Vol. XVIII. No 37. Str. 67.-88.
- Šućur, Z. (2004.) Socijalna isključenost: pojam prostupi i operacionalizacija. Revija za sociologiju. Vol. 25. No. 1-2. Str. 45.-60.

Web izvori:

- Angloinfo (2020.) Education System. Dostupno na: <https://www.angloinfo.com/how-to/brazil/family/schooling-education/school-system>. Datum posjete: 31.08.2020.
- Banton, C., Barnier, B. (2020.) Thid World. Dostupno na: <https://www.investopedia.com/terms/t/third-world.asp>. Datum posjete: 07.08.2020.
- Epstein, M. J., Yuthas, K. (2012.) Redefining Education in the Developing World. Dostupno na: https://ssir.org/articles/entry/redefining_education_in_the_developing_world#. Datum posjete: 10.08.2020.

- Facts and Details (2020.) Education in the Developing World (Third World). Dostupno na: <http://factsanddetails.com/world/cat57/sub380/item2155.html>. Datum posjete: 10.08.2020.
- FAO (2009.) preko 1 000 000 000 gladnih u svijetu. Dostupno na: <http://www.dw.com/hr/preko-1000000000-gladnih-u-svijetu/a-4901175>. Datum posjete: 09.08.2020.
- Federal Ministry for Economic Cooperation and Development. Dostupno na: <https://www.bmz.de/en/issues/Education/hochschulbildung/index.html>. Datum posjete: 25.08.2020.
- Geography (2020.) Third World. Dostupno na: <https://geography.name/third-world/>. Datum posjeta: 07.08.2020.
- Irfaq (2020.) Education – Iraq. Dostupno na: <http://www.irfad.org/iraq-education/>. Datum posjete: 31.08.2020.
- Nastvogel, R. (2019.) School Education in „Third World“ Countries: Dream or Trauma? Dostupno na: <https://pdfs.semanticscholar.org/b974/07344ad47f7fe7a7f5fd75e1d92e8dd86408.pdf>. Datum posjete: 23.08.2020.
- Odrasz (2015.) Globalni ciljevi održivog razvoja 2030. Dostupno na: <http://odraz.hr/media/280411/globalni%20ciljevi%20odrzivog%20razvoja%20do%202030%20izvjestaj.pdf>. Datum posjete: 10.08.2020.
- Our World in Data (2018.) Share od population living in poverty by national poverty lines, 2017. Dostupno na: <https://ourworldindata.org/grapher/share-of-population-living-in-poverty-by-national-poverty-lines>. Datum posjete: 08.08.2020.
- Scholaro (2020.) Nigeria Education System. Dostupno na: <https://www.scholaro.com/pro/Countries/Nigeria/Education-System>. Datum posjete: 31.08.2020.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2020.) Overview of Data on Teachers. Dostupno na: <https://tellmaps.com/uis/teachers/#!/tellmap/873758989>. Datum posjete: 10.08.2020.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2020.) Indicators. Dostupno na: <https://www.education->

inequalities.org/indicators/comp_upsec_v2#?sort=mean&dimension=all&group=all&age_group=comp_upsec_v2&countries=all. Datum posjete: 10.08.2020.

- Zaman, M. (2020.) What are some characteristics of third world countries? Dostupno na: <https://www.quora.com/What-are-some-characteristics-of-third-world-countries>. Datum posjete: 07.08.2020.

POPIS SLIKA

Slika 1. Zemlje trećeg svijeta	5
Slika 2. Osnovna škola u Laosu i seoska škola u Keniji	15

POPIS TABLICA

Tablica 1. Pokazatelji neobrazovanosti stanovništva trećih zemalja 2019. godine ... 22

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Omjer učitelja osnovnog i srednjeg obrazovanja i učenika u odabranim državama trećeg svijeta.....	23
---	----

SAŽETAK

Zemlje trećeg svijeta predstavljaju slabije razvijene i nerazvijene zemlje. One se suočavaju s dugogodišnjim i brojnim problemima te ograničenjima, među kojima je loš sustav obrazovanja i visoka razina neobrazovanosti stanovnika.

Analiza neobrazovanosti stanovnika trećih zemalja kvalitetna je osnova za argumentiranje povezanosti obrazovnog sustava, gospodarskog razvoja i socijalnog blagostanja. Posljedično, unaprjeđenjem obrazovanog sustava moguće je generirati niz pozitivnih učinaka u ovome području i time utjecati na poticanje održivog razvoja u ovim zemljama, što je jedan od Milenijskih ciljeva održivog razvoja do 2030. godine.

Značajniji problemi obrazovanja u ovim zemljama su loša obrazovna infrastruktura, nedovoljna informiranost i angažman stanovnika, siromaštvo, bolesti, politički ciljevi i slično. S druge strane, neobrazovanost dodatno produbljuje ove povezane probleme pa je riječ o cikličkom problemu.

Ključne riječi: treći svijet, obrazovanje, Milenijski ciljevi, održivi razvoj.

SUMMARY

Third world countries are less developed and underdeveloped countries in the world. They face long-standing and numerous problems and limitations, including a poor education system and a high level of non ducated population.

The analysis of the education lack of third-country residents is a good basis for arguing the connection between the education system, economic development and social welfare. Consequently, by improving the education system, it is possible to generate a numerous positive effects in this area and thus influence the promotion of sustainable development in these countries, which is one of the Millennium Development Goals for 2030.

Significant problems of education in these countries are poor educational infrastructure, insufficient information and engagement of residents, poverty, disease, political goals and the like. On the other hand, illiteracy further deepens these related problems, so it is a cyclical problem.

Keywords: Third world, education, Millennium Development Goals, sustainable development.